

A. Gajewska-Dyszkiewicz, M. Grudniewska, F. Kulon, K. Kutylowska, K. Paczuska, L. Rycielska,
dr M. Szpotowicz. Pracownia Języków Obcych, Instytut Badań Edukacyjnych w Warszawie

Znajomość języków obcych wśród 15-latków

badania działania

W 2011 r. po raz pierwszy w Europie przeprowadzono międzynarodowe porównawcze badanie umiejętności językowych młodzieży

Przeprowadzenie badania zbiegło się w czasie z wdrażaniem zmian programowych w polskiej edukacji językowej. Uczniowie, którzy brali udział w badaniu ESLC, uczyli się jeszcze według „starej” podstawy programowej. Z tego powodu wyniki badania stanowią cenną informację o tym, jaki poziom prezentowali uczniowie w momencie, gdy wyznaczaliśmy dopiero cele, które dziś, zgodnie z zapisami podstawy programowej, mają osiągać uczniowie.

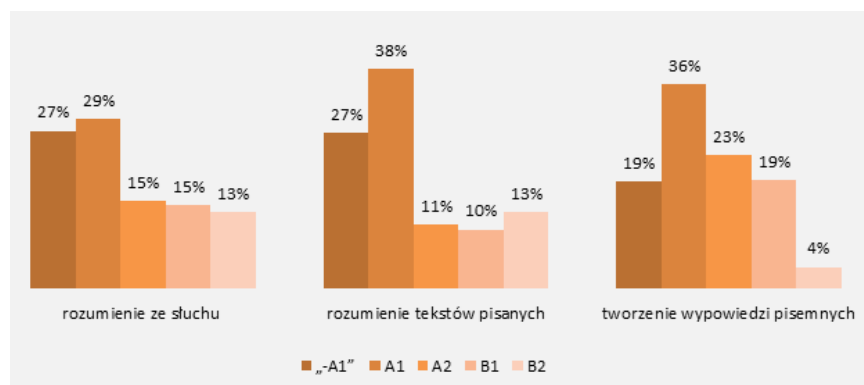
Ponad połowa polskich 15-latków osiągnęła wyniki w zakresie języka angielskiego na poziomie A1 albo niższym

Natomiast odsetek uczniów, których kompetencje językowe odpowiadają poziomowi A2, wynosi 11–23%, w zależności od badanej sprawności językowej – rozumienia ze słuchu, rozumienia tekstów pisanych czy tworzenia wypowiedzi pisemnych. Jednocześnie około jedna czwarta uczniów osiągnęła poziom samodzielności językowej – B1 lub B2.

Europejskie Badanie Kompetencji Językowych (European Survey on Language Competences, ESLC) zrealizowano na zlecenie Komisji Europejskiej. Przystąpiło do niego 14 krajów, w tym Polska.

Kluczowa kompetencja

Biegła znajomość języków obcych jest jednym z wymagań współczesności. Umiejętność porozumiewania się w różnych językach uznaje się obecnie za kompetencję kluczową, niezbędną do funkcjonowania nie tylko na rynku pracy, lecz także w innych sferach życia. Języki obce stanowią dla wielu z nas element dnia codziennego – ułatwiają dostęp do informacji, źródeł rozrywki, zakupów czy podróży. Dzięki nim możemy lepiej zrozumieć innych ludzi oraz ich styl życia, a tym samym budować społeczeństwo otwarte, tolerancyjne i gotowe na współpracę.

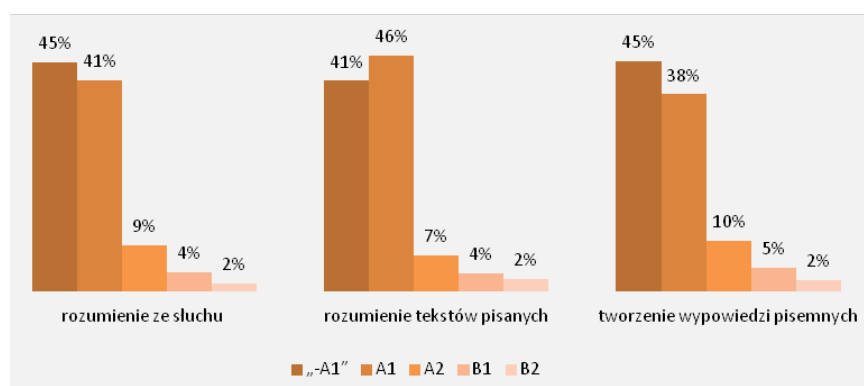

Wykres 1. Wyniki polskich 15-latków w zakresie języka angielskiego w badaniu ESLC. Źródło: oprac. własne.

Reforma nauczania języków obcych w Polsce – s. 2

W przypadku języka niemieckiego ponad 80% polskich 15-latków osiągnęło poziom A1 lub niższy

Około 10% uczniów osiągnęła poziom A2. Udział uczniów, których kompetencje w zakresie języka niemieckiego odpowiadają poziomowi samodzielności językowej – B1 i B2, wynosi 5–7%, w zależności od badanej sprawności.

Wykres 2. Wyniki polskich 15-latków w zakresie języka niemieckiego w badaniu ESLC. Źródło: oprac. własne.

Reforma nauczania języków obcych w Polsce

W 2008 r. obniżono wiek rozpoczęcia obowiązkowej nauki pierwszego języka obcego. Rok później wprowadzono nową podstawę programową, obowiązkową naukę drugiego języka obcego w gimnazjum, obowiązek kontynuacji nauki pierwszego języka w gimnazjum oraz zalecenie kontynuacji nauki pierwszego języka obcego po szkole podstawowej w gimnazjum. Podstawa programowa określiła także docelowy poziom umiejętności językowych uczniów po poszczególnych etapach edukacyjnych w odniesieniu do Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego (ESOKJ): A1 po szkole podstawowej, A2 lub A2+ po gimnazjum oraz B1 lub B2 po liceum czy technikum.

Na poziom umiejętności językowych uczniów wpływają zarówno czynniki środowiskowe, jak i indywidualne

Krajowe i międzynarodowe analizy danych zgromadzonych w ramach badania ESLC pozwoliły wyodrębnić grupę czynników, które wpływają na poziom

umiejętności uczniów. Jest bardziej prawdopodobne, że uczeń będzie miał wyższy poziom umiejętności jeśli:

- matka oraz ojciec mają wyższe wykształcenie
- status społeczno-ekonomiczny rodziców (pozycja zawodowa oraz zasoby materialne rodziny) jest wyższy
- kontakt ucznia z językiem docelowym przez media jest większy
- poziom znajomości docelowego języka obcego przez rodziców jest wyższy
- miejscowość zamieszkania ucznia jest większa*
- miejscowość, w której znajduje się szkoła, jest większa*
- uczeń rozpocznie naukę badanego nauki języka we wczesnym wieku
- uczeń będzie się uczył więcej niż jednego języka obcego
- intensywność komunikacji w języku obcym podczas lekcji będzie większa
- uczeń będzie postrzegał język docelowy jako użyteczny
- uczeń będzie przekonany o możliwości poradzenia sobie z nauką języka

* – wpływ tego czynnika na osiągnięcia ucznia nie jest systematyczny

**czynniki
pozaszkolne**

**czynniki
szkolne**

**czynniki
indywidualne**

Jak podnieść poziom znajomości języków obcych polskich uczniów?

Wyniki badań ESLC	Jakie działania można podjąć w tym zakresie?
Polscy uczniowie o najniższym poziomie umiejętności, częściej niż uczniowie osiągający najwyższe wyniki, deklarują całkowity brak kontaktu z językiem obcym poprzez media.	Zachęcanie uczniów przez rodziców oraz nauczycieli do większego kontaktu z językami obcymi przez nowe i tradycyjne media. Wykorzystywanie materiałów autentycznych (np. fragmentów artykułów prasowych, audycji radiowych, programów telewizyjnych czy filmów) przez nauczycieli: na lekcji, w ramach prac domowych czy prac projektowych.
Uczniowie osiągający najwyższe wyniki pochodzą z krajów, w których programy obcojęzyczne w telewizji są emitowane w oryginalnej wersji językowej.	Stworzenie polskim uczniom więcej możliwości codziennego kontaktu z językami obcymi np. przez wprowadzenie napisów przy emisji programów obcojęzycznych w telewizji publicznej.
Wymiany międzynarodowe w ostatnich trzech latach zorganizowała co trzecia polska szkoła. Częściej wymiany międzynarodowe dotyczą uczniów uczących się języka niemieckiego.	Zachęcanie szkół oraz samych uczniów do udziału w wymianach międzynarodowych oraz międzynarodowych projektach edukacyjnych (np. eTwinning). Rozpowszechnienie informacji o takich możliwościach wśród rodziców.
Postrzeganie danego języka obcego jako użytecznego jest związane z wyższym poziomem umiejętności uczniów. Język angielski jest postrzegany przez polskich gimnazjalistów jako najbardziej przydatny przedmiot szkolny. Przydatność języka niemieckiego nie jest już oceniana tak wysoko.	Wzmacnianie w uczniach przekonania o użyteczności języka angielskiego oraz wskazywanie na korzyści płynące ze znajomości innych języków obcych, w tym języka niemieckiego.
Dominujące formy organizacji pracy na lekcji to praca indywidualna uczniów oraz wypowiedzi nauczyciela do całej klasy. Zdecydowanie rzadziej uczniowie pracują w grupach i parach.	Promowanie wśród nauczycieli form pracy, w które wpisana jest interakcja w języku obcym pomiędzy uczniami.
Obserwuje się stosunkowo małą intensywność posługiwania się nauczaniem językiem na lekcjach języka obcego.	Wzmacnianie komunikatu o znaczeniu prowadzenia lekcji w języku docelowym na etapie kształcenia nauczycieli oraz doskonalenia zawodowego. Zachęcanie uczniów do zwiększania intensywności posługiwania się językiem docelowym na lekcjach.
Polskie gimnazja posiadają dość ograniczoną ofertę nauczania języków obcych – średnio szkoła oferuje ok. 2,5 języka. Ze względu na obowiązujący od 2011 roku obowiązek nauki dwóch języków obcych w gimnazjum, duża część polskich uczniów nie ma wyboru, których języków będzie się uczyć.	Zwiększenie oferty językowej gimnazjów.
Zdecydowana większość polskich uczniów uważa, że ich rodzice nie znają badanego języka obcego wcale lub znają go bardzo słabo. Deklarowana przez uczniów znajomość języków ich rodziców jest jedną z najniższych w Europie.	Promowanie uczenia się języków wśród rodziców w ramach uczenia się przez całe życie.

Źródło: Instytut Badań Edukacyjnych (2013). *Europejskie Badanie Kompetencji Językowych ESLC. Raport krajowy 2011.*

Co potrafi uczeń, którego umiejętności są na poziomie A1, A2, B1 i B2 według ESOKJ?

Poziom samodzielności	B2	Osoba posługująca się językiem na tym poziomie rozumie znaczenie głównych wątków przekazu zawartego w złożonych tekstach na tematy konkretne i abstrakcyjne, łącznie z rozumieniem dyskusji na tematy techniczne z zakresu jej specjalności. Potrafi porozumiewać się na tyle płynnie i spontanicznie, by prowadzić normalną rozmowę z rodzimym użytkownikiem języka, nie powodując przy tym napięcia u którejkolwiek ze stron. Potrafi – w szerokim zakresie tematów – formułować przejrzyste i szczegółowe wypowiedzi ustne lub pisemne, a także wyjaśniać swoje stanowisko w sprawach będących przedmiotem dyskusji, rozważając wady i zalety różnych rozwiązań.
	B1	Osoba posługująca się językiem na tym poziomie rozumie znaczenie głównych wątków przekazu zawartego w jasnych, standardowych wypowiedziach, które dotyczą znanych jej spraw i zdarzeń typowych dla pracy, szkoły, czasu wolnego itd. Potrafi radzić sobie w większości sytuacji komunikacyjnych, które mogą się zdarzyć w czasie podróży w rejonie, gdzie mówi się danym językiem. Potrafi tworzyć proste, spójne wypowiedzi ustne lub pisemne na tematy, które są jej znane bądź ją interesują. Potrafi opisywać doświadczenia, zdarzenia, nadzieje, marzenia i zamierzenia, krótko opisując bądź wyjaśniając swoje opinie i plany.
Poziom podstawowy	A2	Osoba posługująca się językiem na tym poziomie rozumie wypowiedzi i często używane wyrażenia w zakresie tematów związanych z życiem codziennym (są to np.: bardzo podstawowe informacje dotyczące osoby rozmówcy i jego rodziny, zakupów, otoczenia, pracy). Potrafi porozumiewać się w rutynowych, prostych sytuacjach komunikacyjnych, wymagających jedynie bezpośredniej wymiany zdań na tematy znane i typowe. Potrafi w prosty sposób opisywać swoje pochodzenie i otoczenie, w którym żyje, a także poruszać sprawy związane z najważniejszymi potrzebami życia codziennego.
	A1	Osoba posługująca się językiem na tym poziomie rozumie i potrafi stosować potoczne wyrażenia i bardzo proste wypowiedzi dotyczące konkretnych potrzeb życia codziennego. Potrafi formułować pytania z zakresu życia prywatnego, dotyczące np.: miejsca, w którym mieszka, ludzi, których zna i rzeczy, które posiada oraz odpowiadać na tego typu pytania. Potrafi przedstawić siebie i innych. Potrafi zrozumieć prostą rozmowę pod warunkiem, że rozmówca mówi wolno, zrozumiale i jest gotowy do pomocy.
„-A1”		Poziom nie występujący na skali ESOKJ. W badaniu ESLC odnosi się do uczniów, których umiejętności są niższe niż zdefiniowane w ramach poziomu A1 skali ESOKJ.

Źródło: Rada Europy (2003). *Europejski System Opisu Kształcenia Językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie*. Warszawa: Wydawnictwo CODN.

Podstawowe informacje o badaniu ESLC

cele badania ESLC

- pomiar umiejętności językowych europejskiej młodzieży w sposób umożliwiający porównanie poziomu umiejętności uczniów uczących się różnych języków obcych w ramach różnych systemów oświaty
- zebranie danych kontekstowych na temat nauczania języków obcych w poszczególnych krajach uczestniczących w badaniu
- umożliwienie stworzenia Europejskiego Wskaźnika Kompetencji Językowych (European Indicator of Language Competence, EILC)

kluczowe cechy ESLC

- w każdym kraju badany poziom znajomości dwóch najczęściej nauczanych języków obcych spośród: angielskiego, francuskiego, hiszpańskiego, niemieckiego i włoskiego
- w każdym kraju badana reprezentatywna proba uczniów dla każdego z nauczanych języków
- badane trzy sprawności: rozumienie tekstów pisanych, rozumienie ze słuchu i tworzenie wypowiedzi pisemnych w języku obcym
- uczeń przystępował do pisemnych testów z jednego języka obcego sprawdzających dwie spośród trzech badanych sprawności językowych
- wyniki testów językowych wyrażone w odniesieniu do poziomów: A1, A2, B1, B2 skali biegłości językowej Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego

badanie ESLC w Polsce

- badana znajomość języków angielskiego i niemieckiego
- łączna próba 3324 uczniów III klasy gimnazjum, 399 nauczycieli języka angielskiego i niemieckiego oraz 124 dyrektorów ze 146 gimnazjów
- termin realizacji: luty i marzec 2011
- publikacja raportu krajowego badania: wrzesień 2013

Broszura współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Instytut Badań Edukacyjnych jest placówką badawczą z wieloletnią tradycją, prowadzącą interdyscyplinarne badania naukowe nad funkcjonowaniem i efektywnością systemu edukacji w Polsce. Głównym zadaniem IBE jest prowadzenie badań, analiz i prac rozwojowych przydatnych dla szeroko rozumianej polityki opartej na faktach i praktyki edukacyjnej. Instytut uczestniczy w krajowych i międzynarodowych projektach badawczych, przygotowuje raporty, sporządza ekspertyzy oraz pełni funkcje doradcze. www.ibe.edu.pl